

Салымы

4

У НУМАРЫ:

АЛЯКСЕЙ ДУДАРАЎ
Злом. Драма

**МАР'ЯН ДУКСА,
ДАНУТА БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА**
Новыя вершы

ЕЎДАКІЯ ЛОСЬ
І ў думках, і ў сэрцы... З дзённіка

1989



Полымя

4

(720)

1989

КРАСАВІК

ШТОМЕСЯЧНЫ ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦ-
КІ І ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ ЧАСОПІС
ОРГАН САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ЗАСНАВАНЫ ў 1922 ГОДЗЕ

Галоўны рэдактар Сяргей ЗАКОННІКАЎ.

Рэдакцыйная калегія: Яўген Бабосаў, Рыгор Барадулін, Янка Брыль, Дзмітрый Бугаёў, Анатоль Вялюгін, Віктар Каваленка, Уладзімір Калеснік, Кандрат Крапіва, Іван Навуменка, Генадзь Пашкоў (намеснік галоўнага рэдактара), Іван Пташнікаў, Максім Танк, Кастусь Цвірка, Іван Чыгрынаў, Іван Шамякін, Рыгор Шкраба.

Адказны сакратар Віктар Ракаў.

«Полымя» № 4

Издательство «Полымя»
Государственного комитета
Белорусской ССР
по делам издательств,
полиграфии
и книжной торговли
Минск

Мінск,
выдавецтва «Полымя»

На беларусском языке

© «Полымя», 1989.

ЗМЕСТ

ПРОЗА	АЛЯКСЕЙ ДУДАРАУ. Злом. Драма	10
	АЛЕСЬ ЖУК. Самагубца. Апавяданне	52
	БАРЫС САЧАНКА. Апавяданні	63
ПАЭЗІЯ	МАР'ЯН ДУКСА. Неба аб'ядноўвае жывых. Дарога абсурду. *** Асвенцім, Майданак, Дахаў і потым... Монстры. *** У той прасторнай чыннай зале... Маланкі. *** Ах колькі шматпакутнае пяро... *** Чакае інструкцый—казённых папер... Касцельны звон. Раённыя журналісты. *** Дзень занадта тлумны, ну а ноч пустая... *** Навошта вы, жанчыны, так лаце мужоў... Вершы	3
	ДАНУТА БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА. У пары з Нёманам. Коннік. *** Дзень быў чароўны, блакітны, чырвоны... *** Так цемравей абнімае... Дзяды. Вершы	49
	АЛЕСЬ ЗВОНАК. Вера. Ван-Сюй-Чан. Ванька-ключнік. Вершы	58
З ЛІТАРАТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ	АРКАДЗЬ МОРКАУКА. «Выходжу з паходняю веры». Вершы	105
ПУБЛІЦЫСТЫКА	УЛАДЗІМІР ГУСАКОУ, АНАТОЛЬ АСТРЭЙКА. Навука без дыктату	113
	ЯКАУ ПАУЛАУ. Ім сняцца ў небе журавы...	124
СТАРОНКІ НАШАЙ ГІСТОРЫІ	АЛЯКСЕЙ СЛЕСАРЭНКА. Неўміручыя кінакадры	133
	АНТОН ГУРСКІ. З думай пра народ	145
УСПАМІНЫ. ДЗЁННІКІ. ДАКУМЕНТЫ	ЕУДАКІЯ ЛОСЬ. І ў думках, і ў сэрцы... З дзённіка	152
КРЫТКА І ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА	УЛАДЗІМІР ГНІЛАМЕДАУ. Да першароднасці	169
	ВЯЧАСЛАУ РАГОЙША. На злome часу	177
	ГЕНАДЗЬ ЛЕБЕДЗЕУ. Забыты твор Францыска Скарыны	181
СЯРОД КНІГ	АЛЕСЬ МАРЦІНОВІЧ. І Нёман, і масты сяброўства...	187
	ВАЛЯНЦІНА ЛОКУН. Зразумець сучасны дзень	191
	ТАЦЦЯНА КАБРЖЫЦКАЯ, МІКОЛА ЗІМОМРА. На арбітах узаемадзеяння	194
КУЛЬТУРА МОВЫ	ЯЎГЕН КАМАРОУСКІ, ЕУДАКІЯ МЯЦЕЛЬСКАЯ. З лексікі гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі	198
З РЭДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ	ФРАНЦ ГІНТАУТ. Як сон маркотны, нежаданы	210
	ЮРЫЙ БАРЫСЭНАК. Бакунін у Беларусі	218
ДЗЯДОУНІК НА ПАРНАСЕ	МІХАСЬ СКОБЛА. Выцягне БелАЗ! На піітычным рынгу. Забаронены паэт. Пародыі	223

вае таямніцы скарынінскага генія («Вялікія злыбеды Францыска Скарыны ў Вільні»). Ё. Склютаўскас успамінае незабыўнага Людаса Гіру, у тым ліку згадваючы ўзаемаадносінны класіка літоўскай літаратуры з Янкам Купалам і Якубам Коласам («У памяці і ў жыцці»). Пэўныя моманты ад сустрэч з братняй літаратурай узнаўляе ў сваіх лірычных запісах Я. Брыль («Сёння і памяць»). У гэтым жа раздзеле змешчаны гутаркі А. Гардзіцкага з Э. Матузавічусам («Хлопцы, трэба перакладаць!») і П. Падзілёніса з В. Быкавым («Слова ў атамны век»).

Асобна хочацца сказаць пра эсэ А. Вярцінскага «Сонечны гараскоп Чурлёніса». Яго, калі б трэба было назваць два лепшыя матэрыялы кнігі, паставіў бы поруч з «Літоўкай» А. Васілевіч і назваў бы—«Мой Чурлёніс», бо ў эсэ менавіта асабістае ўспрыманне аўтарам шматграннай творчасці аднаго з самых выдатных мастакоў свету. Чурлёніс А. Вярцінскага становіцца адначасова Чурлёнісам кожнага з нас—настолькі дакладна схоплена галоўнае і ў творчасці майстра, і ў яго жыцці. Схоплена, каб глянуць на Чурлёніса як на асобу—непаўторную, вабную і вечна загадкавую.

Што кнігі, падобныя зборніку «Наш Нёман», патрэбны, сумнення быць не можа. Яны асабліва неабходныя цяпер, калі ў міжнацыянальных узаемаадносінах настае якасна новы этап. Каб ісці наперад, нельга, недаравальна адмаўляць усё лепшае, што, нягледзячы на неспрыяльныя абставіны, стала набыткам у дружбе савецкіх народаў. Трэба парупіцца, каб у бліжэйшы час з'явіліся кнігі, якія б расказалі аб нашым пабрацімстве з украінцамі, латышамі, казахамі (прыгадаем, як шмат дапамаглі беларусы ў асваенні цаліны!)...

Ды толькі—якім быць будучым кнігам? Падобным на «Наш Нёман»? А можа, лепш выкарыстаць вопыт выдавецтва «Современник», што ўжо некалькі гадоў выпускае спецыяльную бібліятэку «Дрэва дружбы», у якой выходзяць анталагічныя літаратурна-мастацкія зборнікі, якія расказваюць аб дружбе Расійскай Федэрацыі з кожнай з саюзных рэспублік. У кнігах адначасова друкуюцца творы прадстаўнікоў дзвюх літаратур.

Паўтару: баяцца не трэба. Пайшоўшы падобным шляхам, можна змяшчаць і паэтычныя творы, і ўрыўкі з празаічных, калі яны тэматычна падыходзяць да выдання. Пры жаданні, канечне, можна заказаць нарысы вядомым пісьменнікам-публіцыстам ці маладым аўтарам. Падрыхтаваць адпаведныя інтэрв'ю, гутаркі.

Справа, пачатая «Нашым Нёман», заслугоўвае не толькі ўхвалы, але і працягу.

ВАЛЯНЦІНА ЛОКУН

ЗРАЗУМЕЦЬ

СУЧАСНЫ ДЗЕНЬ

Міхась Барэйша. Крыніца, чыстая вадзіца. Апавяданні, «Мастацкая літаратура», 1988.

Не ў адным апавяданні даводзілася сустракаць герояў, якія вяртаюцца ў родную вёску. Але чытаеш твор Міхася Барэйшы «Памяць», якім адкрываецца першы зборнік пісьменніка, і перажываеш, як быццам усё гэта ўпершыню адбываецца з табою: ідзеш, нязвыкла вітаешся з кожным на вуліцы, бо ўжо ў горадзе паспееш адвыкнуць ад гэтага, а «старыя прыпыняюцца, прыглядаюцца да твару, да адзежыны. І доўга чуеш спіною пранізлівы погляд».

З пільнай увагай да канкрэтнай дэталі ўглядаецца ў жыццё празаік. Праніклівая лірычнасць, узнёсласць характарызуюць асобу я-героя. Вяртанне ў родны кут, бацькоўскую хату—гэта заўсёды вяртанне ў цудоўны свет маленства, калі ўсё наваколле ўспрымаецца неяк інакш, вастрэй, больш шчымліва, эмацыянальна. І змены ў вёсцы, і сярод вяскоўцаў выяўляюцца таксама больш абвострана. Сустрэча з вёскай вымушае чалавека да роздуму. З замілаваннем і адначасова з сумам, з болем глядзіць герой на родныя мясціны, бо не можа глядзець інакш, раўнадушна, не можа не бачыць, што вёска—старая, традыцыйная—адыходзіць у нябыт, зыходзіць назаўсёды разам «са сваімі дзіўнымі песнямі, назвамі ўрочышчаў і валатовак». Сумна за страты, за забітыя аполкамі вокны і дзверы, за ўтравелыя двары, паваленыя пласты.

А памяць узнаўляе людзей, узнаўляе той час, калі вёска жыла, калі ніхто не ўносіў яе ў бюракратычна-чыноўніцкі спіс неперспектыўных. Пісьменнік стварае дзівосны малюнак вясковага ліпеньскага вечара, з нязменнымі ў такіх выпадках атрыбутамі вяртання з пашы кароў, пахам сырадою. «Было радасна да шчымлівага болю. Хацелася назаўсёды запомніць пахі вёскі, ціхую, стомленую ад спякоты вуліцу. Здавалася, што на ўсёй зямлі пануе спакой, радасць, шчасце...»

Але неўзабаве гэтая ідылія разбураецца, на змену ёй, па кантрасту, падаецца трагедыя. Сапраўдны, глыбокі боль чалавечага лёсу адчуваецца ў сцэне з «жанчынай-дзіцём». Дарослая, нават сталая жанчына паводзіць сябе

як неразумнае дзіця. І гэта не страшная хвароба зрабіла яе такою, а мінулая вайна.

Два кантрастныя малюнкi: лірычна-ўзнёслы—як светаўспрыманне, настрой апавядальніка, і акрэслены ў выразныя драматычныя ноты трагічны лёс жанчыны—як перасцярога, як напамінак, каб людзі не забываліся, што ўся навакольная прыгажосць, «шчасце, радасць, спакой», патрабуюць абароны. Гэтыя два рознастыльвыя апавядальныя пласты ствараюць адзіны, непарыўны мастацкі малюнак жыцця чалавека, а дакладней, малюнак яго жыцця і памяці. Пэўна, тут аўтару і трэба было паставіць кропку. Мэта дасягнута: ідэя атрымала сваё закончанае лагічнае ўвасабленне.

Але ён ідзе далей. Дадае публіцыстычную інфармацыю з газетных паведамленняў аб намерах Злучаных Штатаў Амерыкі, паводзінах Пентагона—і цэласны мастацкі малюнак пачынае разбурацца. Але аўтар і тут кропку не ставіць, а дадае яшчэ рэтраспектыўны малюнак з дзён вайны, апавядае пра жорсткую расправу эсэсаўцаў з мірным насельніцтвам, які таксама нічога новага ў развіццё ідэйнага зместу не ўносіць. І нарэшце, фінал—дзіцячая ўсмешка,—які па сваім стылістычным афармленні гучыць яўным дысанансам агульнай танальнасці апавядання.

Мы спыніліся тут на апавяданні «Памяць» таму, што такія вось штучныя стыкоўкі розных стылёва-тэматычных пластоў досыць распаўсюджаныя ў зборніку М. Барэйшы. Трэба сказаць, што сам па сабе прынцып спалучэння і ўзаемадзейнічання розных апавядальных пластоў не нясе ў сабе нічога заганнага. Наадварот, ён разнастаіць апавяданне, вядзе да поліфанічнасці. Згадайма хоць бы апавяданні Я. Брыля. Яго хрэстаматычныя і агульнавядомыя «Субардынацыя», «Прывал», «Надпіс на зрубе», дзе эпічна запаволеная апавядальная плынь часта перарываецца адкрытай публіцыстычнасцю, аўтарскай споведдзю, перажываннем, але разам з тым твор не разбураецца, бо яго аб'ядноўвае агульная даследчая аўтарская думка. Усе кампаненты стылю і падпарадкоўваюцца ёй. Калі ж няма такой агульнай аб'яднаўчай думкі, то мастацкага сінтэзу не атрымліваецца, кожная частка «выступае» толькі за сябе, адасоблена ад іншых.

У гэтай сувязі звернемся яшчэ да апавядання М. Барэйшы «Усмешка малога». Тут таксама я-форма. Таксама ўпачатку ідзе добры рэалістычны малюнак, прыгожая, жывая, як бы іскрыстая мова з адценнем гумару, пасля рэзкі пераход у іншую танальнасць, драматычную, што яшчэ больш падкрэслівае багацце, выразнасць і жыццёвую дакладнасць агульнага малюнка. Дакладнасць і цэлас-

насць разбураецца ў фінале, калі аўтару хочацца адкрытым тэкстам услед за Дастаеўскім сказаць, што ўсё на свеце марна, чалавек можа адчуваць сябе чалавекам толькі тады, калі бачыць усмешку дзіцяці. Але такая звышзадача павінна арганічна вынікаць з усяго папярэдняга тэксту, а не дыдактычна далучацца ў фінале. І калі мы ўжо загаварылі пра недахопы, то трэба адзначыць і вось што: не заўсёды лагічна апраўданы пастаянны рэтраспектыўны зварот аўтара да цяжкіх дзён вайны. Увогуле я тут выкажу думку, пэўна, спрэчную, але пісаць пра вайну пры жывых яе ўдзельніках—задача вельмі і вельмі складаная, тут недапушчальны аніякі фальш, адыход ад жыццёвай праўды. А без асабістай перажытасці матэрыялу вельмі лёгка ўпасці ў павярхоўную рамантызацыю і падзеі, і людзей. І ў зборніку М. Барэйшы, дарэчы, гэта часта сустракаецца.

Па-сапраўднаму пісьменнік наблізіўся да тэмы, таго заповітнага свайго, што хвалюе яго глыбока і шчыра, у апавяданнях «Парастак», «Камета Галея», «Сляды на расе». Тэматычна ўсе яны прымыкаюць да «Памяці». Якраз тут адчуваецца моцная фактычнасць, дакладнае веданне матэрыялу. Шчымлівыя лірычныя інтанацыі і агульны непаспешлівы рытм асабліва настраёва даносяць да нас пачуцці чалавека, які хоць і ў горадзе, але «без вёскі, без бацькоў, без людзей, якія жывуць, любяць цяжкую і вечную сялянскую працу», пражыць не можа («Парастак»). Па-сялянску трывала прыцягвае Барыса зялёная рунь, і ідзе ён у поле, разграбае снег рукамі, асцярожна ачышчае сцяблінкі азіміны. Яго вока і душу цешаць «зялёныя лёзы парасткаў», якія на фоне беллага халоднага снегу здаюцца яшчэ больш яркімі і жыццядайнымі.

Складанае пачуццё ахоплівае героя «Каметы Галея». Да пачуцця еднасці з зямлёй, роднасці з ёю ў душу Васіля Рыгоравіча ўладарна ўваходзіць і адчуванне віны перад родным кутам.

Калі Васіль прыехаў дамоў, у бацькоўскую хату, ён з жалем адзначыў, што вёска стала іншай, і не толькі больш новай ці больш старой (як у апавяданні «Памяць»), яна стала яму нейкай далёкай, абыякавай.

Увогуле на гэтых апавяданнях—«Памяць», «Парастак», «Камета Галея»—добра можна прасачыць, як ускладняецца мастацкі свет героя. Ён усё больш узбагачаецца, становіцца дыялектычна супярэчлівым, больш супярэчлівымі і складанымі становяцца і адносіны да навакольнага свету. Васіль Рыгоравіч не толькі з замілаванасцю ўглядаецца ў вясковыя далягяды («Мілы сэрцу куточак лесу»), не толькі бачыць змены («Гэта была не тая вёска, якая жыла ў памяці ўсе апошнія гады»), ён востра адчувае

неабходнасць унутраных перамен— каб заставацца чалавекам, нешта трэба мяняць у жыцці. Праўда, ён не ведае пакуль, што канкрэтна—душу сваю ці адносіны да жыцця?

Каб хоць неяк павініцца за адарванасць, павініцца за ўсіх, хто забыўся пра свае карані, а яшчэ—каб наблізіць гэтую чужую вёску да той, блізкай і знаёмай, Васіль Рыгоравіч хоча аднавіць студню, некалі светлую і чыстую, а цяпер пакрытую цяжкай зялёнай цінай.

Пісьменнік падыходзіць да стварэння сапраўднага псіхалагічнага малюнка. Апавяданне пазбаўляецца рыс белетрыстычнасці, паспешлівасці (як гэта здарылася са «Звычайнай гісторыяй», «Запозненай вясной» і інш.), надуманасці (характэрнай апавяданню «Надпіс на снезе»). Лірычны герой М. Барэйшы, рамантык і лірык адначасова, набывае рысы сталай разважлівасці. І ў гэтай разважлівасці, імкненні да рэалістычна-аб'ектываванага адчування жыцця і бачыцца сіла вобраза, перспектыва яго развіцця.

Усё больш уладарна ўводзячы ў апавяданне дыялог, які, дарэчы, пісьменніку ўдаецца лепш, чым «чысты» маналог, аўтар спрабуе праз сутыкненне розных думак, розных пунктаў гледжання знайсці адказ на пытанне: чаму раней народныя крынічкі «бераглі-шанавалі», а цяпер вось пра іх пачалі забывацца? У кантэксце зборніка пад гэтымі крынічкамі трэба разумець не толькі, нават не столькі чыстую сцюдзёную ваду, а нешта зусім іншае—чысціню сумлення, маральную крышталінасць. Гэта датычыць не толькі людзей маладзейшых, але, як сведчыць пісьменнік, усіх, і старых таксама, хоць якраз з людзьмі старэйшага ўзросту, асабліва тымі, хто прайшоў праз вайну, і звязваецца ў яго ідэал чалавека, той маральны кодэкс, які павінен быць падтрыманы пакаленнем пасляваенным, душу якога выхаладзіў навукова-тэхнічны прагрэс. Дзядзька Леванід з жалем папракне Васіля: «...Зараз павагі меней стала. І да людзей, і да ўсяго жывога. Па сваіх дзеях бачу. Здаецца, так стараўся да добра прылучыць, а не змог...»

Аўтар далёкі ад думкі, што ў бездухоўнасці чалавека вінаваты горад. «Не, горад я не ганю»,—разважліва заяўляе дзядзька Леванід. Але разам з тым герой перакананы, што чалавеку, карані якога засталіся ў вёсцы, жыць у горадзе значна цяжэй. Цяжэй у плане маральным, духоўным, бо свет горада больш рацыянальны, больш разумовы, ён гняце актыўную, дзейную душу «сялянскага сына» ці «дачкі». Каб захаваць у сабе гэтую душу, захаваць здольнасць радавацца зялёнаму кволаму парастку, здольнасць адчуваць зямлю, герой М. Барэйшы зноў і зноў вяртаецца да пер-

шакрыніц, да першавысновай, да людзей, моцных духам, моцных сваёй гістарычнай памяццю.

Як сведчыць пісьменнік, у нечым істотным мяняецца і сама вёска, яе духоўнае аблічча, і там уступаюць у сілу новыя законы, узнікаюць новыя адносіны паміж людзьмі, якія «сялянскаму сыну» зразумець ужо цяжка, бо ён для яе ўжо чужынец, «чалавек з горада». Такім чынам, герой М. Барэйшы застаецца ў своеасаблівай духоўнай ізаляцыі, маральнай адарванасці і ад горада, і ад вёскі. У гэтым бачацца сацыяльныя вытокі яго ўнутранай драмы. Пра гэта і апавяданне «Сляды на расе», герой якога, як і Васіль Рыгоравіч, імкнецца ўзяць на сябе балючую памяць вайны сваёй маці, бо жыць бяспамятным нельга.

Пісьменнік глыбока і псіхалагічна дакладна раскрывае ўнутраную драму «вясковых дзяцей». Разам з тым ён шмат увагі аддае і «чыста» гарадскому тыпу людзей, таксама ўнутрана неўладкаваных, непрыкаяных душою. І тут ён імкнецца зразумець, чаму ж парушылася духоўная еднасць людзей, адкуль узяўся духоўны вакуум вакол чалавека і ў ім самім. Пісьменнік бы знарок выбірае самыя звычайныя, «бытавыя» жыццёвыя сітуацыі («Калі прыйдзе світанне», «Кембрыі-скае мора», «Насустрэч новаму дню»), але за ўсім гэтым бачыцца добрая жыццёвая аснова, якая выклікае роздум. Найбольш глыбокім і змястоўным у гэтым плане ўяўляецца нам апавяданне «Калі прыйдзе світанак». Тут проза дасягае натуральнасці, аб'ектываваны малюнак ад аўтара спалучаецца з унутраным маналагам персанажа, пластычныя малюнкi прыроды пераходзяць у цяжкія і супярэчлівыя думкі галоўнага героя. Сцяпан пражыў цяжкае жыццё, пражыў не так, як хацелася, як думалася, шмат піў і ў гэтым бачыў адзіную ўцеху. І вось, апынуўшыся ў бальніцы, перад смерцю ён намагаецца зразумець, у чым сэнс жыцця.

Схільнасць да філасофскіх разважанняў, рэфлексія—характэрная рыса большасці герояў зборніка, праўда, далёка не ўсюды яна натуральна выцякае з унутранага зместу вобраза («Кастрычніцкім вечарам», «Кветкі на цыраце»), што ж да Сцяпана, то яго філасофскія пошукі сэнсу жыцця ўспрымаюцца апраўданымі. Рэальна ацэньваючы сваё жыццё, Сцяпан бачыў, што і ён жыў недарэмна. Была і ў яго работа, патрэбная людзям. Будаваў жа ён заводы і бальніцу гэтую, дзе цяпер ляжыць, але ж у галоўным, у адносінах да людзей, да сям'і, да сына, ён не дабраў нечага. Не выйшла жыццё ў яго, як у людзей. «У жыцці суседа, урача, усіх хворых, Паліны, Валерыка ён знаходзіў высокі, незразумелы для сябе сэнс. У сваім жа бачыў толькі безнадзейнасць і страш-

ную пустэчу». Ад гэтых думак Сцяпану рабілася цяжка, балюча: вось памрэ і нічога добрага не пакіне пасля сябе, не пакіне духоўнай спадчыны, бо «пустая» душа пасля сябе пустэчу і пакідае. Паступова, пакутуючы душой і целам, Сцяпан пераасэнсоўвае сваё жыццё.

Такой жа неўладкаванасцю, маральнай непрыкаянасцю, унутранай драмай пазначаны і вобраз маладой жанчыны, маці-адзіночкі Ларысы Пятроўны («Насустрэч новаму дню»), яе імкненне да простага чалавечага шчасця, яе патаемнае каханне да Яўгена Мікалаевіча—усё апавяданне прывабна вылучаецца рэалістычна-бытавым, жыццёвым рытмам. Сваёй ідэйна-маральнай накіраванасцю, пошукам душэўнай гармоніі характарызуецца і Рыгор Седлавец («Кембрыіскае мора»), вобраз якога, як і характар Сцяпана з апавядання «Калі прыйдзе світанне», пададзены ў развіцці, у працэсе пераасэнсоўвання сваіх адносін да свету. Але, трэба сказаць, тут пісьменнік часам збіваецца на сентыментальнасць (сцэна, калі Рыгор увайшоў у мора), псіхалагічныя штампы (вобразы «курортных» жанчын).

Ёсць у зборніку шэраг апавяданняў, у якіх пісьменнік закранае тэму кахання, адносін паміж маладымі людзьмі («Рыжык», «Мроева» і інш.). Але гэтыя творы не вызначаюцца асаблівымі мастацкімі здабыткамі. Штучны, неглыбокі канфлікт, недастатковая псіхалагічная абгрунтаванасць вобразаў, вялы дыялог, а галоўнае—тут няма напружанай думкі пісьменніка, яго актыўнага маральнага пошуку, чым аказаліся моцныя адзначаныя вышэй апавяданні.

У творы «Калі прыйдзе світанне» ёсць такі момант: Сцяпану «снілася колькі гадоў адно: бяжыць ён па тонкім лёдзе цераз рэчку. Лёд трашчыць, да берага далёка. А ён бяжыць-бяжыць, а дабегчы ніяк не можа...». У гэтым вобразе-сне пазначана, можна сказаць, ідэйна-маральная дамінанта эстэтычных пошукаў пісьменніка. Аўтар з вострым пачуццём «маральнай» праўды, павышанай увагі да ўнутранага свету простага чалавека, М. Барэйша імкнецца, кажучы словамі А. Яскевіча, «зразумець схаваную ў бытавой плыні складаную субстанцыю сучаснага дня». І няхай пакуль што не ўсё ў яго выходзіць, пачатак зроблены—індывідуальнае аблічча аўтара акрэслена досыць выразна.

**ТАЦЦЯНА КАБРЖЫЦКАЯ,
МІКОЛА ЗІМОМРА**

НА АРБІТАХ УЗАЕМАДЗЕЯННЯ

Die junge Eiche. Klassische belorussische Erzählungen. Herausgegeben von Norbert Randow. Leipzig, 1987, 475 S.

Нядаўна лейпцыгскае выдавецтва «Рэклам»—адно з найстарэйшых—выпусціла ў свет кніжку з красамоўнай назвай «Малады дубок», зборнік класічных беларускіх апавяданняў у перакладах на нямецкую мову. Неабходна адзначыць, што менавіта ў гэтым выдавецтве за кароткі перыяд з'явіліся анталогіі рускай, украінскай, літоўскай, эстонскай, грузінскай прозы. «Малады дубок»—другая спроба літаратурнай грамадскай шырока прадставіць дасягненні беларускай навелістыкі; першая прыпадае на 1971 год, калі берлінскае выдавецтва «Фолк унд Велт» (Народ і свет) апублікавала фундаментальны зборнік беларускіх апавяданняў анталогічнага тыпу «Буслы над балотамі». Адразу ж падкрэслім: абодва выданні непасрэдна звязаны з імем Норберта Рандава, вядомага даследчыка, перакладчыка і палымянага папулярызатара беларускай літаратуры ў ГДР. Менавіта ён прыклаў найбольш намаганняў для пашырэння беларускага слова сярод нямецкамоўных чытачоў, узмацнення сяброўскіх сувязей пісьменства ГДР з духоўнай культурай беларускага народа. Таму і не дзіўна, што выдатныя заслугі Н. Рандава на абсягах нямецка-беларускіх літаратурных узаемасувязей па праву адзначаны ў 1987 годзе высокай узнагародай—Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. Дзякуючы больш як дваццацігадовай самаадданай даследчыцкай і перакладчыцкай працы Н. Рандава да чытачоў ГДР дайшла самабытная, багатая спадчына таленавітых беларускіх пісьменнікаў розных пакаленняў (ад М. Багдановіча да А. Кудраўца).

Пра Н. Рандава гутарыць і прыемна, і пачэсна. Цудоўны знаўца славянскіх, у тым ліку і ўсіх усходнеславянскіх літаратур, і асабліва беларускай, ён вызначаецца яшчэ і выдатнымі якасцямі чыста чалавечага характару. Усё гэта паспрыяла таму, што Н. Рандаў стаў своеасаблівым цэнтрам, душой беларусістыкі ў ГДР. Разам з ім, часам у сааўтарстве ці пад агульным кіраўніцтвам Н. Рандава, працуюць Уладзімір і Гундула Чапегі, якія жывуць у Мін-